

Historiens vægt

Om historiske disputatsers tiltagende størrelse

Jens Chr. V. Johansen

Fortid og Nutid, juni 2007 s. 117-128.

Den gennemsnitlige længde på en dansk historisk disputats er steget betydeligt gennem årene. Målt på vægten er der tale om en stigning fra gennemsnitligt 400 gram pr. disputats for 150 år siden til knap 1800 gram idag med en klar tendens til markant stigning siden 1980'erne.

Udviklingen, der gør nødvendigheden af en læsepult stadig mere påtrængende, svarer til lande, vi normalt sammenligner os med. Det er blevet foreslået, at den øgede længde skyldes større konkurrence mellem doktoranderne, ønsket om at vise belæsthed og større detaljerighed. Artiklen peger på, at ikke mindst anvendelsen af computere har haft betydning og anbefaler, at sletteknappen bringes i hyppigere anvendelse.

Jens Chr. V. Johansen, f. 1949. dr.phil. ekstern lektor, SAXO-instituttet, Københavns Universitet.

Den svenske historiker Jan Lindegren har gennemgået de historiske disputatser, der er blevet forsvaret mellem 1960 og 2004 ved universitetet i Uppsala,¹ og har kunnet konstatere, at de gennem årene er blevet stadigt mere omfangsrige.

Når øjnene glider hen over danske historiske disputatser (f.eks. som de er opstillet på læsesal Øst på Det kgl. Bibliotek) fra de senere år, opstår der uvilkårligt en fornemmelse af, at en lignende udvikling også kan konstateres her i landet. Bøgerne er blevet tungere og mere uhåndterlige (hvilket naturligvis kun er et personligt iritationsmoment).

Nødvendigheden af en læsepult bliver stadig mere påtrængende,² hvad bestemt ikke var tilfældet ved læsningen af Anna Hudes disputats fra 1893,³ hvis vægtige indhold, trods afhandlingens beskedne omfang, ikke er blevet draget i tvivl.⁴ Allerede i 1991 påpegede professor Jens Erik Skydsgaard vægtforholdsspørgsmålet, da han opponerede ved forsvaret af Vincent Gabrielsens *Financing the Athenian Fleet. Public Taxation and Social Relations*, som i første omgang var udkommet som privattryk, da den senere skulle udkomme på et amerikansk forlag.⁵ Skydsgaard sagde, at hvis præses blot havde skrevet 5 gr.

I SANSEARNES VOL:

BONDEKULTUR OG KULTURSAMMENSTØ
I ENEVÆLDENS DANMARK

PETER HENNINGSEN

Peter Henningsens disputats er et godt eksempel på en af de seneste års tunge afhandlinger, og denne plakat, der blev fremstillet op til forsvaret i april 2006 var tilsvarende stor, 100x70 cm. Afhandlingen anmeldes andetsteds i dette hæfte af Fortid og Nutid.

mere, ville argumenterne have fremstået langt klarere.⁶

Selv om der er forskel på den danske og den svenske disputatstradition, har det på baggrund af professor Skyds-gaards observation og det voksende antal disputatser i to bind været indlysende at gennemgå de danske disputatser med historiske emner. Eftersom der i Danmark ikke er så mange universiteter som i Sverige, vil alle danske historiske disputatser blive inddraget og tidsperspektivet vil blive udvidet.

Disputatstraditionen

Mens opnåelsen af doktorgraden i Danmark ikke indgår i studierne, er det tilfældet i Sverige, hvor § 13 i *högskoleförordningen* af 1998 fastslår, at "*för doktorexamen fordras att doktoranden har blivit godkänd vid de prov som ingår i forskarutbildningen*".⁷

I begge lande opererer bekendtgørelserne om erhvervelse af doktorgraden med et kriterium for offentliggørelse. I den svenske bekendtgørelses § 17 oplyses det, at der skal være et tilstrækkeligt antal eksemplarer tilgængelige, således at der kan udføres en tilfredsstillende vurdering af afhandlingen. Herefter følger en markant afvigelse fra dansk praksis, idet det i Sverige er fakultetsnævnet, der bestemmer det mindste antal eksemplarer, der skal fremlægges af afhandlingen, og hvorledes trykkeudgifterne skal udredes. Det betyder m.a.o., at det er fakultetsnævnet, der afgør, hvorvidt en afhandling skal trykkes eller ej. Med det eksisterende svenske decentraliseringskoncept in mente betyder det reelt, at der ingen fast praksis findes for offentliggørelsen af svenske doktorafhandlinger.

I den danske bekendtgørelses § 16 hedder det, at forfatteren skal sørge for,

at eksemplarer af [afhandlingen] kan erhverves.⁸ Der er således intet krav om, at afhandlingen udgives som en bog, men det har været en fast skik indenfor genren historiske disputatser, at offentliggørelsen er foregået på denne måde, enten som en monografi eller som et bind i en tidsskriftsrække.⁹ I modsætning til den svenske afhandling skal den danske altså finansieres eksternt, og forskningsrådene har gennem årene stillet betydelige summer til rådighed for dette formål. I den forbindelse skal det påpeges, at Det humanistiske Forskningsråd (nu Forskningsrådet for kultur og kommunikation) er det eneste forskningsråd, der støtter udgivelsen af disputatser.¹⁰

Denne undersøgelses begyndelsestidspunkt er sat til 1855, der var året for den første historiske disputats på dansk, efter at kravet om latin ved disputatsforsvar var blevet ophævet. Det drejer sig om Ludvig Helvegs *De danske Domkapitler; deres Oprindelse, Indretning og Virksomhed før Reformationen*. Latinkravet havde optaget akademiske kredse voldsomt i det 19. århundredes første halvdel; i vid udstrækning fordi færre og færre mestrede sproget. Ifølge en forordning af 9. januar 1824 skulle disputatser skrives på latin, men da latinkundskaberne var vigende, kunne der gives dispensation fra dette krav, og det skete da også fra tid til anden gennem de følgende 30 år. Der blev dog ikke givet en tilsvarende dispensation fra kravet om, at forsvarshandlingen skulle foregå på latin.¹¹ Latinkravet til selve afhandlingen blev opgivet med bekendtgørelsen af 19. maj 1854, hvorefter præses selv måtte vælge, hvilket sprog han vil affatte afhandlingen på. Begrundelsen for at bibeholde latin var, bortset fra det hensigtsmæssige ved at have et internationalt videnskabeligt sprog,¹² at det var farligt for de "ukrænkelige videnska-

ber”, hvis disputatsernes indhold ved at være skrevet og forsvaret på dansk blev åbne for menigmand uden de tilstrækkelige forudsætninger.¹³ I årene efter 1854 indkom der ikke desto mindre ved næsten alle disputatshandlinger ansøgninger om, at også forsvaret måtte foregå på dansk, og det blev bevillet. Derfor var det naturligt, da der i 1866 blev udstedt en bekendtgørelse om, at forsvaret skulle foregå på dansk.

Ved en anordning af 21. januar 1921 blev det besluttet, at sproget i afhandlingen almindeligvis skulle være dansk, men at den til gengæld skulle ledsages af et resumé på et fremmedsprog. Hvis bestemte forudsætninger var opfyldte, kunne afhandlingen affattes på engelsk, fransk eller tysk; det blev ikke fundet nødvendigt at omtale latin på linie med de andre sprog. Men allerede i 1908 havde diskussionen om sprog været rejst. Det blev da besluttet under henvisning til, at det ville skabe en uheldig afstand mellem universitetet og folket, hvis dansk forsvandt fra de akademiske afhandlinger.¹⁴ Et mindretal ved Det filosofiske Fakultet (deriblandt historikerne Kristian Erslev og J.A. Fridericia) fandt, at det ville være til gavn for dansk videnskab, hvis afhandlingerne kunne offentliggøres på et fremmedsprog.

Udviklingen 1855-2006

For overskuelighedens skyld er en traditionel periodisering fra Historisk Institut ved Københavns universitet blevet fulgt.¹⁵ Det betyder, at der – for så vidt angår disputatsernes emner – skelnes mellem fem tidsafsnit: oldtid, middelalder, 1500-1800, 1800-1900 og det 20. århundrede.¹⁶

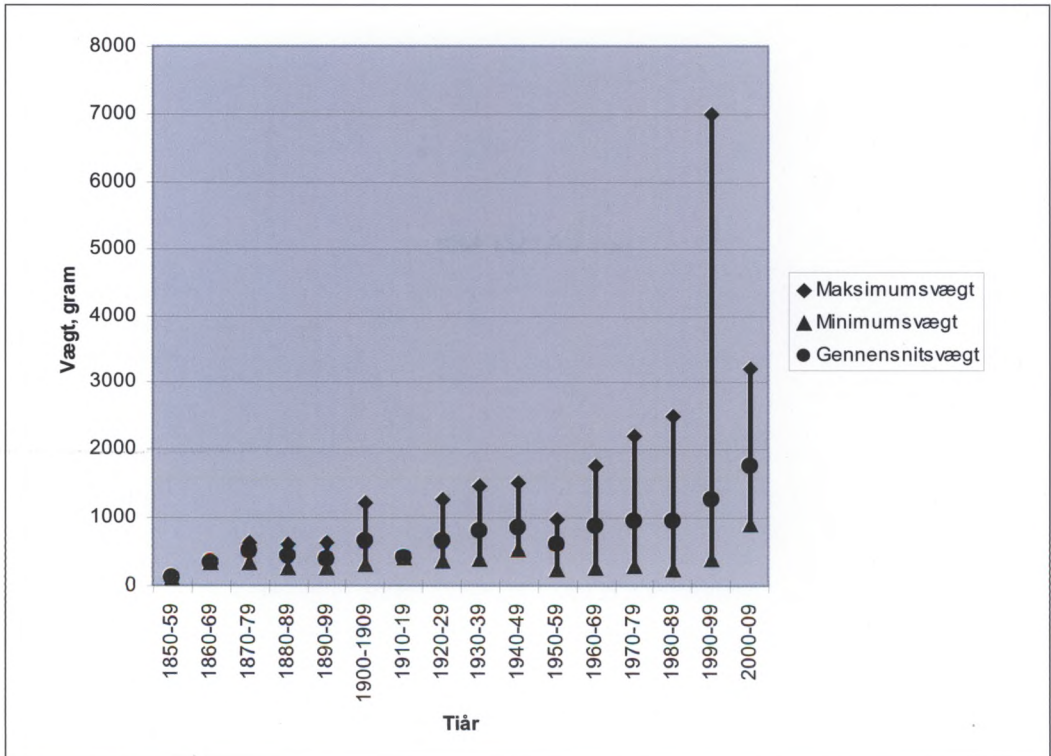
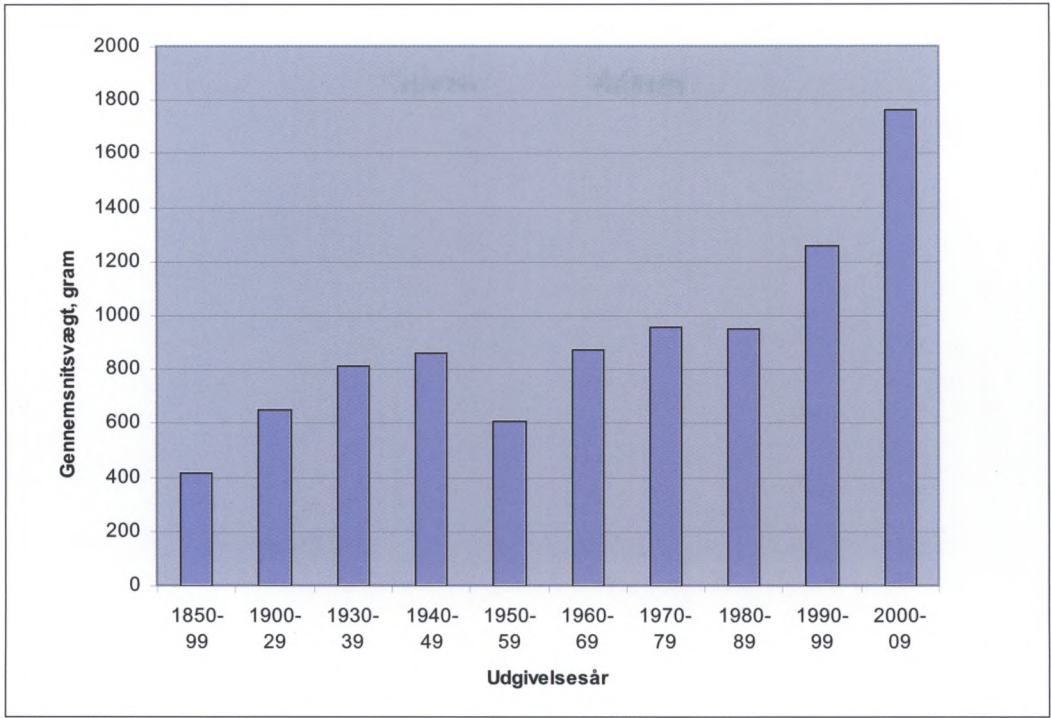
Endvidere er begrebet historie forstået i vid betydning; det medfører, at ikke alene disputatser skrevet af forske-

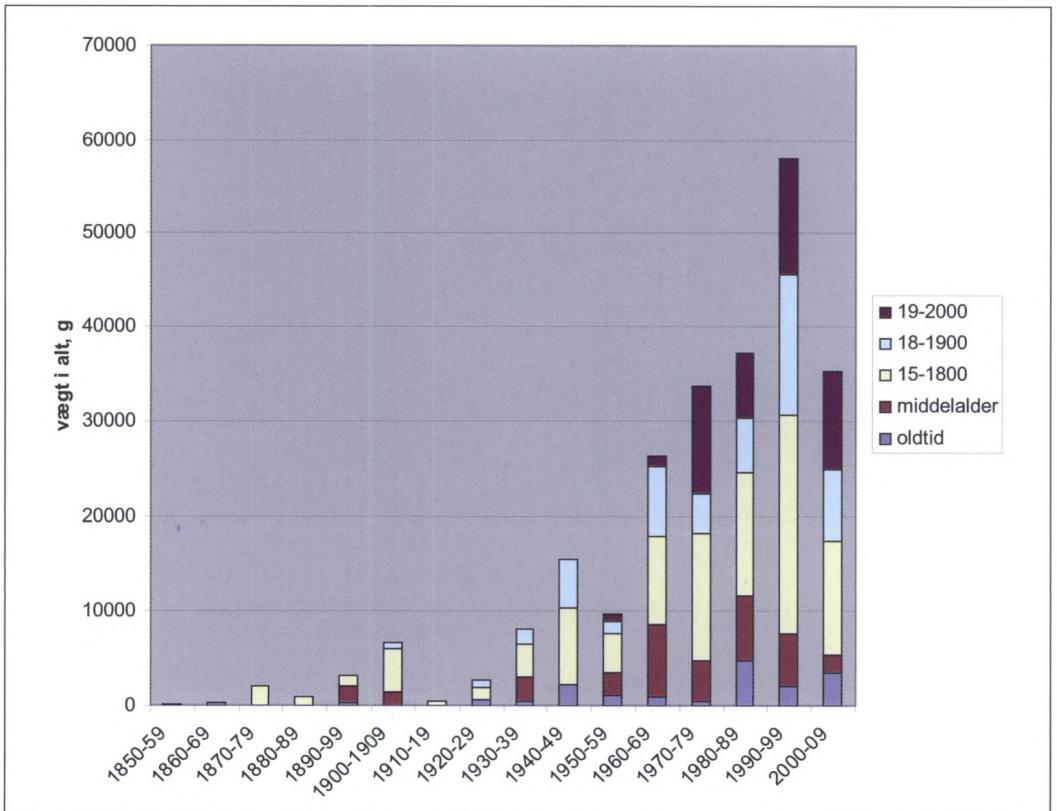
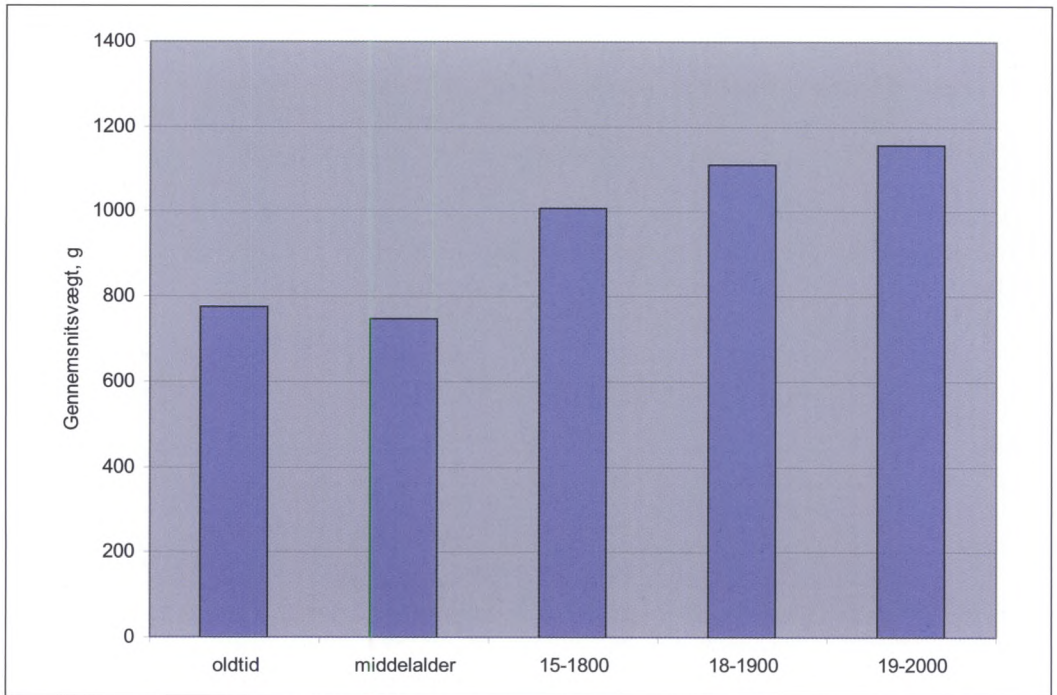
re med en uddannelse i faget historie er blevet vejet og vægtet. Det er genstanden frem for personen, der er af interesse i denne sammenhæng. Teologiske disputatser med et historisk emne er medtaget, f.eks. Troels Dahlerups *Det danske sysselprovsti i middelalderen*¹⁷ og en disputats om salmesang i Sønderjylland,¹⁸ Axel Rubows disputats om renten, der belønnedes med den statsvidenskabelige doktorgrad,¹⁹ samt en medicin-historisk disputats forsvaret for den medicinske doktorgrad.²⁰ Ikke alene disputatser forsvaret ved de ”gamle” universiteter er opgjort; derfor er f.eks. også Vagn Skovgaard-Petersens disputats²¹ fra Danmarks Lærerhøjskole (nu Danmarks Pædagogiske Universitetsskole) og Ole Bostrups om dansk kemi fra Danmarks Tekniske Universitet medtaget.²² På tilsvarende vis er en farmaceutisk disputats, der blev forsvaret ved Danmarks Farmaceutiske Højskole, inddraget.²³

For at dokumentere de svenske disputatser øgede omfang talte Jan Lindegren tegn, forstået som anslag pr. linie pr. side. Jeg har valgt at veje disputatserne på en ganske almindelig køkkenvægt (når det var muligt) og ellers på en badevægt.²⁴ Det er indlysende, at der kan rejses indvendinger mod denne fremgangsmåde. Der er over de ca. 150 år således ikke taget hensyn til ændringer i papirkvalitet, ligesom der heller ikke er korrigeret for indbinding. Den forholdsvis tynde hæftede indbinding af Alex Wittendorffs disputats²⁵ er ikke blevet modregnet mod den tykke helbinds indbinding af Jens Henrik Koudals afhandling²⁶. Disse to udgivelser er ikke stillet op som modpoler, - blot som paradigmatisk eksempler.

Vægtforøgelse

Når disputatserne er blevet vejet er det

ene og alene for at vise udviklingen over tid, for om muligt at påvise et udviklingsforløb, der, som diagrammet viser, til overmåde er blevet dokumenteret. Der er ikke blevet taget hensyn til decimaler; vægten er kun opgivet i gram.

Der er forsvaret 246 disputatser med historisk indhold siden 1855, og der kan iagttages et jævnt udviklingsniveau indtil 1960'erne, da der foregik en kraftig øgning af antallet, som fortsatte ind i 1990'erne, og mens gennemsnitsvægten holdt sig konstant indtil 1970'erne, foregik der derefter en vækst i vægten, der er fortsat med at stige.

Der kan konstateres en koncentration af disputatser, der behandler tidsrummet 1500-1800. Det drejer sig om 96 disputatser, altså lige under 40 % af de forsvarede disputatser, og der er iøjnefaldende, at der i de fire årtier, der er gået fra 1960 i gennemsnit er forsvaret 12-15 disputatser i hvert tiår om denne tidsperiode. Dette afspejler sig til gengæld ikke i universitetsspecialerne.²⁷ Der er næstflest disputatser med emner fra middelalderen, men udviklingen tyder på, at disputatser med indhold fra de to sidste århundreder i hastig vækst snart vil indhente de middelalderlige, og en sammenligning med antallet af disputatser forsvaret i det 21. århundrede viser, at disputatser med emner fra 1900-tallet procentvis er blevet langt flere.

Denne konstatering er interessant af den grund, at den også afspejler sig i antallet af universitetsspecialer. Det bliver således et spørgsmål, om der kan aflæses en generel forskydning i genstandsinteressen indenfor historiefaget, af en interesse der over næsten 100 år ellers har været forbløffende konstant. Spørgsmålet må naturligvis rejses, hvorvidt der kan findes en årsag til denne interesse for det nævnte tidsrum.

To forhold kan konstateres ved en betragtnings af kurverne. Den ene er, at

antallet af disputatser steg i to årtier: i 1960'erne og i 1990'erne. Antallet af disputatser i 1960'erne er opgjort til 34, mens det for 1990'ernes vedkommende kan opgøres til 48. Den førstnævnte stigning lader sig egentlig ganske enkelt forklare med det øgede antal ansættelser foranlediget af fremkomsten af det såkaldte masseuniversitet. Væksten i 1990'erne er derimod ikke slet så indlysende, eftersom der ikke foregik massive ansættelser af nye undervisere, som det var tilfældet 20-25 år tidligere.

Doktorgrad og ph.d.

I 1988 blev ph.d.-graden indført²⁸, den afløste den eksisterende licentiatgrad: og der var en voldsom diskussion om, hvilken betegnelse indehaverne af denne grad skulle have. Det skyldtes, at danske forskere i udlandet mødte vanskeligheder, fordi de ikke havde den akademiske grad, deres udenlandske kollegaer havde. Dette problem blev diskuteret ved de højere læreanstalter og i Undervisningsministeriet, og der kom forslag om, at betegnelsen kunne være dr. lic. phil. eller dr. lic. med. – alt efter fag. Men man endte med betegnelsen ph.d., selvom et enkelt universitet påpegede, at "adskillelsen mellem en Ph.D. opnået på baggrund af en dansk licentiatgrad og en dansk doktorgrad bortviskes med en sådan generel anvendelse af Ph.D."²⁹ En uge før bekendtgørelsen blev udstedt slog Direktoratet for de Videregående Uddannelser fast, at ph.d.-graden intet havde med doktorgraden at gøre, idet den almindelige doktorgrad fra alle sider var ønsket opretholdt. Dette synspunkt var Undervisningsministeriet enigt i.³⁰

Udviklingen gennem 1990'erne og ind i det 21. århundrede viser, at denne opfattelse også blev delt af historikerne.

Antallet af disputatser fortsatte med at stige. Til gengæld er vandene skilt mellem de humanistiske fakulteter og de naturvidenskabelige, hvor tallene for den naturvidenskabelige doktorgrad viser, at denne doktorgrad næsten er forsvundet og er blevet erstattet af ph.d.³¹

Doktoranderne

Generelt var det forskere med faste ansættelser, der også i 1990'erne ligesom i 1960'erne skrev disputatser, og i den sammenhæng skal det givetvis ses, at det gennemsnitlige antal år, der blev anvendt til at skrive en doktorafhandling (målt som antallet af år mellem afsluttet kandidatgrad og forsvaret disputats) også er steget en anelse: fra lige under 17 år i 1960'erne til lidt over 18 år i 1990'erne. En væsentlig forskel er imidlertid, at enkelte af afhandlingerne fra 1990'erne virkelig må betragtes som livsværker, der har taget næsten en menneskealder at skrive. I denne gruppe kan opregnes tre værker, hvor afstanden mellem kandidatår og disputatsudgivelsen er mere end 40 år (de to nærmede sig oven i købet næsten 50 år). I 1960'erne var den længste årrække 35 år.³² Til gengæld var der to i 1960'erne, der var hurtigere end den hurtigste i 1990'erne.³³ Det andet forhold, der kan konstateres er, at bøgernes vægt stiger markant: fra ca. 800 gr. i 1960'erne til over 1300 gr. i 1990'erne. Oven i købet skal endnu en udvikling bemærkes; tekniske hjælpemidler bliver vedføjet disputatserne, eksempler er microfichekort eller en CD-rom. Det øger naturligvis ikke vægten, men det gør bøgerne mere besværlige at læse.

Det er en bemærkelsesværdig udvikling, at vægten i dette årtusinde er fortsat med at stige, således at gennemsnitsvægten i løbet af de første seks år af det-

te årti har oversteget 1800 gr., og at antallet af to-bindes værker (måske som en følge af den øgede vægt) også er øget.

Disputatser med et emne fra oldtiden hører gennemsnitligt til i den lettere ende, undtagen i tidsrummet 1980-89 hvor de indtager en bemærkelsesværdig førsteplads, mens disputatser med emner fra 1500-1800 og 1800-1900 i andre årtier konkurrer om at være de tungeste. Rent umiddelbart er det overraskende, da det må formodes, at kildematerialet til det 20. århundredes historie er rigeligere end til det 17. århundredes. Denne meget bastante antagelse henter en vis vægt fra det forhold, at disputatser med emner fra middelalderen i det store og hele vejer mindre end disputatserne, der behandler de to tidsrum fra 1500 til 1900.

En europæisk nyskabelse

Udviklingen som beskrevet i Danmark og Sverige kan genfindes i andre europæiske lande. I England er der ganske vist begrænsninger på selve teksten i PhD-afhandlingerne, men det "omgås" ved at tilføje appendikser og vedlægge afhandlingen en CD-rom. I Tyskland skal der skelnes mellem *Dissertationer*, der indbringer den skrivende en Dr.Phil.-grad og *Habilitationsskrifter*, der indbringer Dr.Habil.-graden. *Dissertationer* bliver som regel offentliggjort, mens det ikke er tilfældet for *Habilitationsskrifter*, og de førstnævnte skrifter er på tilsvarende vis som de svenske doktorandafhandlinger led i den karrieremæssige udvikling; der ses da også et stigende krav om, at de skal betegnes som PhD-afhandlinger. Men begge typer afhandlinger har et voksende omfang. I Frankrig blev den gamle *thèse d'état*, der var kendetegnet ved at være meget omfangsrig, afskaffet i 1984 for at give andre end fransk-

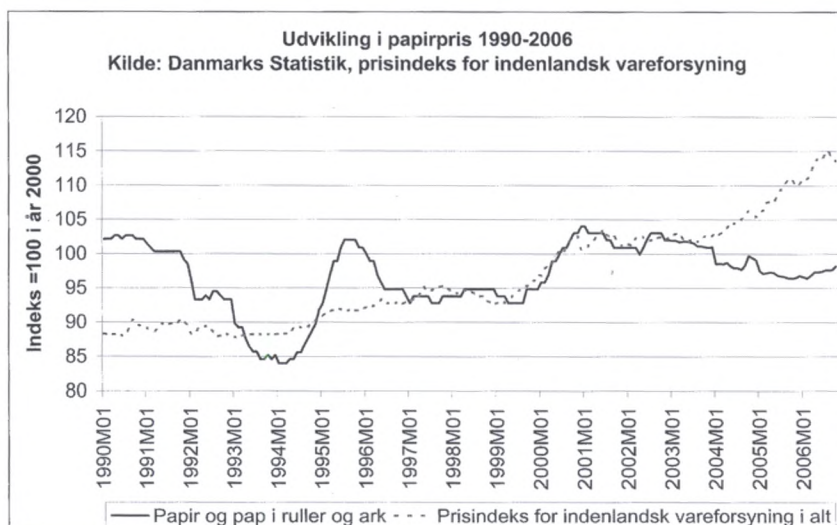
mænd mulighed for at søge arbejde på franske universiteter. Der har imidlertid været en lang overgangsperiode for *thèse d'état*, da den sidste blev fremlagt i 2002. Afløseren for denne afhandling var PhD-afhandlingerne, der blev sat til ikke at overskride 300 sider; tilsyneladende er denne grænse ikke til at overholde, eftersom der findes eksempler på afhandlinger, der nærmer sig de 1000 sider. På tilsvarende vis som i Tyskland findes der nu i Frankrig dels et eksamenskrav (*agrégation*), dels et krav om at skrive en *habilitation* for at blive professor. Det indebærer, at endnu en bog sammen med adskillige artikler fremlægges for at opnå denne grad, og endvidere at kandidaten producerer en syntese over sit hidtidige og en plan for sit fremtidige arbejde (i vid udstrækning som en hjælp til de PhD-studerende, der kunne tænkes at knytte professoren til sig som vejleder).³⁴

Udviklingen i U.S.A. er ikke helt så entydig, men det kan oplyses, at de omskrevne PhD-afhandlinger, der indleveres til forlag i håbet om, at de vil blive trykt, bliver mindre. Det er nok meget forståeligt; da der er større mulighed for, at et forlag vil trykke et manuskript på 2-300 sider frem for et på 5-600 sider.³⁵

Afslutning

Vægtforøgelsen er altså et generelt europæisk fænomen. Spørgsmålet bliver, hvorvidt der kan findes et svar på, hvorfor det er gået den vej. Umiddelbart synes der at være flere mulige forklaringer. Computerens indtog gør det lettere at skrive løs (med den ide i baghovedet at det altid kan slettes, men det bliver så ikke gjort). Brugen af computer har også medført, at omkostningerne ved bogudgivelser er reduceret betragteligt. Det skyldes naturligvis, at de fleste for-

fattere nu afleverer en tekstfil til forlaget, der i det store og hele kan anvende denne med et minimum af bearbejdelse. Det er et krav fra forlagene, at der afleveres et trykklart manuskript. Tidligere skulle et manuskript klargøres for trykning af forlaget. Papirpriserne spiller også ind i denne sammenhæng, men som grafen³⁶ viser (se s. 126), var udviklingen i papirpriserne i 1990'erne ikke af en sådan karakter, at de tilskyndede til et øget papirforbrug til disputatserne. I midten af 1990'erne skulle den nærmere have ansporet til et mindre forbrug. I øvrigt har jeg svært ved at forestille mig, at der er tale om en økonomisk kalkule under udarbejdelsen af manuskriptet. Man kan næppe forestille sig, at en forsker tænker, at han/hun vil skrive 200 sider mere, fordi det er billigere at få trykt p.g.a. af faldende papirpriser. Et andet paramenter, der må overvejes, er Forskningsrådets bevillingspraksis, og her finder man en interessant udvikling. Såvel i *Forskningssekretariatets vejledning om støtte til disputatser* fra 1978 som i brochuren fra 1984 oplyses det, at "*støttens omfang vil være afhængig af en vurdering i det enkelte tilfælde, men tilsigter normalt at være så stor, at publikationen ... ikke forhindres af økonomiske grunde*". Men i 1991 er der vedtaget en ny praksis,³⁷ eftersom det oplyses, at støtten normalt ikke vil kunne overstige "*de gennemsnitlige udgifter af et manuskript på ca. 350 s. i et oplag på 500 ekspl., hvilket i 1990 svarer til ca. 70.000 kr.*" Det tilføjes, at det er en forudsætning, at "*manuskriptet leveres i maskinlæsbar form, gerne diskette, og at støtten er afhængig af evt. bemærkninger i votum angående publiceringen*", men også at støtten som et minimum altid vil være af et "*sådan omfang, at udgifterne til fotokopiering ... i det nødvendige antal eksemplarer i forbindelse med disputatsforsvaret vil kunne dækkes*".³⁸ Det kan

således konstateres, at der reelt er sat en grænse for størrelsen (på tilsvarende vis som ved PhD'er i England) og for den støtte, der kan ydes. Det betyder, at hvis disputatserne var blevet mere omfattende end anbefalet af SHF, måtte forfatterne søge støtte andetsteds for at få finansieret de ekstra sider (eller andet udstyr som helbind eller illustrationer). Men det er netop efter 1990, at disputatserne blev større, og spørgsmålet bliver da, hvorledes det er finansieret. En sammenligning mellem disputatser udgivet i 1970'erne og i 1990'erne tydeliggør, at den eksterne finansiering er steget betydeligt efter 1991. Mens det var meget sjældent i 1970'erne, da kun 12 % måtte søge støtte fra andre støttekilder, er tallet i 1990'erne steget til 41 %. I den første periode var det især bøger med illustrationer, der måtte søge støtte, og det var ikke, fordi det var disputatser fyldt med farvebilleder. I realiteten var de forholdsvis beskedent udstyret, men de har givetvis været dyre at producere,³⁹ og det var nok med en ekstra bevilling. I 1990'erne er der kommet ekstra bevillin-

ger fra 2-3 fonde, når det har været nødvendigt,⁴⁰ og det er kun i meget sjældne tilfælde, at det har været påkrævet at henvende sig til flere fonde for at opnå det produkt, forfatteren har ønsket.

Konklusion

De større danske disputatser må således på baggrund af denne lille undersøgelse indsættes i et generelt europæisk mønster, hvor det er tydeligt, at afhandlingerne i fire andre europæiske lande, som Danmark almindeligvis sammenligner sig med, også tager til i omfang. Årsagerne hertil kan og bør diskuteres. Jan Lindegren har fundet en intern konkurrence mellem de studerende,⁴¹ og Heide Wunder synes at mene, at der nærmest er tale om et middel til at vise doktorandernes belæsthed. Det er heller ikke fordi, disputatserne dækker længere tidsrum. I en anmeldelse er det blevet påpeget, at detaljerigdommen har taget til i omfang,⁴² og det har da også medvirket til den voksende størrelse. Endelig kan

en femte mulighed søges i den fortravlede verden, det er lykkedes os at skabe, og som også giver sig udtryk indenfor det akademiske verden. Anvendelsen af computere har på mange måder lettet skriveprocessen, ideerne får lov til at

fæste sig på harddisken, som de opstår, men det er ikke sikkert, at alle ideerne er lige gode og fortjente at optræde på tryk. Eller sagt på en anden måde: slet-teknappen på computertastaturet burde måske bruges flittigere⁴³, end det er tilfældet.

Noter

- 1 Jan Lindegren, "Längre och längre år från år. Doktorsavhandlingar i historia 1960-2004", (Svensk) Historisk tidskrift (2004)
- 2 For at imødegå enhver mistanke om at forfatteren bruger al sin tid på historiske disputater henvises til Jens Chr. V. Johansen. "Med kappe og kårde", Siden Saxo, 8 (1991), pp. 4-9 og "Broder Cadfael og Søster Fidelma. Den historiske krimiserie: oplysning og underholdning." Bogens verden. Tidsskrift for kultur og litteratur, 85 (2003), pp. 28-32
- 3 Anna Hude, Danehoffet og dets Plads i Danmarks Statsforfatning. København, 1893
- 4 Det skal bemærkes, at Anna Hude var den første kvindelige doktor i Danmark. For en liste over de første kvindelige doktorer, se Dansk kvindebiografiske leksikon 4, red. Jytte Larsen et al. København, 2000, p. 163
- 5 The Johns Hopkins University Press, 1994
- 6 Citeret efter egen og andres hukommelse.
- 7 En tak rettes til professor Harald Gustafsson fra Lunds universitets historiske institut, der har været behjælpelig med oplysninger om forholdene i Sverige.
- 8 Den seneste bekendtgørelse er Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 14. august 1996 om doktorgrader.
- 9 Den sidstnævnte mulighed forekommer yderst sjældent; et eksempel er Ole Widdings "Markfællesskab og landskifte. Studier over lollandske markbøger 1681 og 1682", der udkom som Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og historie 1948
- 10 Jeg takker forskningsrådsmedlem, dr. phil. Anne Løkke for denne oplysning.
- 11 Fritze Smith, Bidrag til doktordisputatsens historie ved Københavns universitet, København, 1950, p.82f.
- 12 Det kan overvejes, om det stigende krav om engelsk som videnskabeligt sprog i Danmark, er inspireret af denne debat fra det 19. århundrede.
- 13 Smith, Bidrag, p. 93
- 14 Ibid., p. 113
Det er tankevækkende, at samme idekompleks er fremme i den offentlige debat i 2007; 30. januar 2007 har Dansk Folkeparti fremlagt et forslag til folketingsbeslutning om forberedelse af en dansk sproglov, der skal sikre det danske sprog en stærkere placering og forhindre domænetab til især engelsk. Situationen på universiteterne skal indgå i folketingsdebatten. Bemærk brugen i folketingsrådsresuméet af begrebet domæne !!
- 15 At periodiseringen betegnes som traditionel betyder i denne sammenhæng, at det var den, jeg oplevede, da jeg i 1969 begyndte at læse historie
- 16 Egentlig er det overraskende, at denne periodisering også kan genfindes for disputaternes vedkommende. Den eneste disputats, der overskrider disse tidsgrænser er Grethe Jacobsens Kvinder, køn og købstadslovgivning 1400-1600 lovfaste Mænd og ærlige Kvinder. København, 1995 og Bo Fritzboeger, A Windfall for the Mag-nates. The Development of Woodland Ownership in Denmark c.1150-1830. Odense, 2004
- 17 København, 1968

- 18 H.Hejselbjerg Paulsen, Sønderjyds Psalme-sang 1717-1740. København, 1962
- 19 Axel Rubow, Renteforhold i Danmark i Tidsrummet fra Reformationen til Chr. V's Danske Lov. København, 1914
- 20 Johannes Brix. En sammenlignende studie af udviklingen indenfor lægestanden i kongeriget og hertugdømmet Slesvig indtil år 1864. Aabenraa, 1992
- 21 Vagn Skovgaard-Petersen, Dannelse og demokrati. Fra latin- til almenskole. Lov om højere almenskoler 24. april 1903. København, 1976
- 22 Ole Bostrup, Dansk kemi 1770-1807. Den kemiske revolution. København, 1996. Det er med kun let skjult stolthed, at det i institutionens årsskrift oplyses, at det er den første historiske disputats fra Danmarks tekniske Universitet.
- 23 Poul Reinhardt Kruse, Lægemedpriserne i Danmark indtil 1645. En undersøgelse af lovgivningen for fastsættelse af forbrugerpriserne på lægemidler. København, 1991
- 24 Forfatteren og historikeren Dan H. Andersen har været behjælpelig med teknikken i denne lille undersøgelse
- 25 Alex Wittendorff, Alvej og kongevej. Studier i samfærdselsforhold og vejenes topografi i det 16. og 17. århundrede, København, 1973
- 26 Jens Henrik Koudal, For borgerne og bønder. Stadsmusikantvæsenet i Danmark 1660-1800. København, 2000
- 27 Se specialelisterne i Siden Saxo og Historisk tidsskrift.
- 28 Med Ph.D.-bekendtgørelsen af 17. oktober 1988 foregik der en kraftig tilnærmelse til den svenske doktorandeksamen, idet det i § 4 hedder, at tildeling af ph.d.-graden forudsætter normalt, at vedkommende har været indskrevet som ph.d.-studerende og har gennemført et ph.d.-studium tilrettelagt af institutionen.
- 29 RA, Undervisningsministeriet, Universitetsafdelingen (arkivnr. 1657); Journalsager 1984-1989, 250/0-5 (pk. 234)
- 30 Ibid.
- 31 En tak skal lyde til cand.med. Jørgen Trantum Jensen for denne oplysning.
- 32 Gotlieb Japsen, Det dansksprogede skolevæsen i Sønderjylland indtil 1814. Tønder, 1968
- 33 Det drejer sig om Jens Engberg, der brugte tre år til Det slesvigske spørgsmål 1850-1853. København, 1968 og Ole Feldbæk, der brugte fem år til India Trade under the Danish Flag 1772-1808. København, 1969
- 34 En tak skal rettes til professor emerita Heide Wunder (Kassel Universität), professor Jens E. Olesen (Ernst Moritz Arndt Universität Greifswald), senior lecturer Robert Walinski-Kiehl (University of Portsmouth), professor Robert Muchembled (Université de Paris XIII) og maître de conférence Pierrick Pourchasse (Université de Bretagne Occidentale – Brest) for disse oplysninger. De meget store tyske afhandlinger er i en privatsamtale blevet betegnet som "aufgeblast"
- 35 En tak skal lyde til professor Merry Wiesner-Hanks (University of Wisconsin at Milwaukee) for hjælpen.
- 36 En tak skal lyde til lektor Jan Pedersen, der har fremstillet grafen.
- 37 Se Information om SHF og rådets fondsfunktion
- 38 I SHF-brochuren fra 1997 findes ingen tilsvarende oplysninger, hvorfor det formodes, at praksis er uændret.
- 39 Se Erna Lorenzen, Folks tøj i og omkring Århus 1675-1850. Aarhus, 1975
- 40 Det kan eksempelvis være et ønske om helbind, så værket kan klare mere end to genemlæsninger.
- 41 En student fortalte sin vejleder, at der måtte skrives så meget, ellers "skule de inte räknas", Lindegren, "Längre", p. 631
- 42 Henrik Becker-Christensen. "Disputatsopposition". Historie (2006), p. 121
- 43 Lindegren, "Längre", p. 636, "Det tar helt enkelt en betydande tid att skära ned ett stort manus".